

І. В. Лосєва,

Львівський національний університет ім. І. Франка, м. Львів

УДК 811.111+81'373.42

ПОЛІТИЧНА МЕТАФОРІКА ЯК ЧИННИК ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглянуто метафору як чинник політичної культури. Подано теоретичні засади вивчення метафорики мови вітчизняними та зарубіжними лінгвістами. Проаналізовано метафору як один із ефективних стилістичних засобів мовного впливу у промовах Б. Обами. Описано різні види метафор у політичному дискурсі. Подано аналіз та наведено приклади найбільш вживаних структурних моделей метафоричних конструкцій в промовах Б. Обами.

Ключові слова: дискурс, експресивність, емоційність, метафора, мовленнєвий акт, стилістичний засіб.

POLITICAL METAPHOR AS A FACTOR OF POLITICAL CULTURE

The article deals with the traditional ways of using metaphors in political speeches as a factor of political culture. The research is done with consideration of the general definition of the basic concepts of metaphors. The theoretical principles of the study of metaphor in political language by Ukrainian and foreign linguists are described. Different approaches to the principles of the classification of metaphor are analyzed. The metaphor is analyzed as one of the effective means of stylistic influence of language in the speeches by Barack Obama. The diversity of structural units is discussed as well as different types of metaphors in political discourse are described. The examples of the most common structural models and vivid examples of metaphors in the speeches of Barack Obama are provided. It is also pointed out that the use of certain structural models makes the political speeches more expressive and persuasive. The desired impact on the audience to some extent is possible due to the usage of metaphors in the political speeches. It is obvious that Barack Obama's metaphorical speech creates a friendly atmosphere and appeals to the audience. It is proved that such approach is one of the most effective in politics.

Key words: discourse, expressiveness, emotionality, metaphor, speech act, stylistic means.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ МЕТАФОРА КАК ФАКТОР ПОЛИТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

В статье анализируется метафора как фактор политической культуры. Представлены теоретические основы изучения метафоры языка отечественными и зарубежными лингвистами. Метафора проанализирована как один из эффективных стилистических средств речевого воздействия в речах Б. Обамы. Описаны различные виды метафор в политическом дискурсе. Представлен анализ и приведены примеры наиболее применяемых структурных моделей метафорических конструкций в речах Б. Обамы.

Ключевые слова: дискурс, экспрессивность, эмоциональность, метафора, речевой акт, стилистическое средство.

Одним із засобів розвитку і збагачення семантики та функцій слів є метафорика мови, вживання слів у непрямому значенні, в ролі метафор. Процес метафорики мови з поширенням семантики і стилістичної функції слів – це дуже давній, історичний процес. Внаслідок цього багато слів сучасної мови набули різноманітного значення. Метафоризації присвячено чимало праць лінгвістів, літературознавців, філософів, психологів, та проблема метафоризації залишається надзвичайно складною, адже йдеться про процеси мислення, в яких породжується знання про світ. Метафоризація – це не лише вживання одного слова замість іншого, вона утворює новий зміст, який з'являється внаслідок дії складних когнітивних механізмів. Асоціативні зв'язки, що виникають при метафоричному перенесенні, мають загальноприйнятний характер або спираються на суб'єктивно-авторську оцінку цих явищ [1]. **Метою та завданням** даної статті є дослідити один із ефективних стилістичних засобів мовного впливу у промовах Б. Обами, а саме метафору, яка, перекладаючи властивості предметів реального життя на політичні явища, створює у свідомості людей образи та конструкції, що стають шаблонами у їхніх політичних поглядах та поведінці. **Актуальність теми** не залишає жодних сумнівів, оскільки, метафора безпосередньо сприяє реалізації експресивності у тексті, а також значно збільшує емоційне навантаження на слухача. Метафора завжди слугувала об'єктом, що викликав зацікавлення у дослідників, оскільки її розглядають як процес і результат дії складних мовних і когнітивних механізмів та засіб концептуалізації емпіричних знань. Ґрунтовне дослідження метафори пов'язане з вивченням особливостей її функціонування у мовленні. На думку дослідника Л.Н. Федатова, використання метафоризації є процедурним механізмом сугестії у політичних промовах, тобто перенесення якостей одних об'єктів дійсності на якості інших. Варіювання різних семантичних наслідків метафор у різних контекстах визначає ефект цього механізму інтерпретації дійсності. Метафори широко застосовуються в політичних промовах та аргументації. Вони слугують засобами схилення аудиторії до прийняття певного рішення, спонукають до очікуваної мовцею поведінки аудиторії [2, с. 190]. Дж. Лаккоф у когнітивній теорії стверджує, що коли промовець використовує метафори, то він трансформує «початкову інформацію» в «кінцеву», тобто ту, яка сформує думку реципієнта. Тема цієї «кінцевої» інформації незнайома йому, а метафора порівнює незвичну інформацію із чимось уже відомим. Теоретично, кожне метафоричне висловлювання – це мовленнєвий акт: він встановлює або найчастіше сприяє встановленню зв'язку між знайомими і незнайомими темами для реципієнта інформації. Ця теорія стверджує, що коли державні лідери намагаються донести будь-яку інформацію, аудиторія спостерігає за їхніми відносинами із слухачами, думає про метафоричне вираження категорії «висоти» та «відстані», які їх відділяють від державних діячів. Вони усвідомлюють себе окремо від них [3, с. 245]. Як стилістичний прийом, що вживається у текстах політичних промов, метафора уможливило інтерпретацію сказаного та пропонує слухачу можливість альтернативного трактування питання, що обговорюється політиком.

Досліджуючи політичну метафорику як чинник політичної культури, варто зазначити, що у мові політичного дискурсу науковці розрізняють такі види метафор: метафори розміру, метафори особистої зверхності, метафори відстані, метафори субординації та метафори вибору [4, с. 260]. Аналіз промов Б. Обами доводить релевантність цієї класифікації стосовно метафор у дискурсі Б. Обами.

Метафори розміру охоплюють поняття «що більше – то краще». У промовах політичних діячів завдяки цьому виду метафори досягається ефект кращої перцепції інформації адресатом, особливо пов'язаної із розмірами та обсягом. Вони сприяють формуванню образу у свідомості та закладають початкове ставлення до тих чи інших понять [4, с. 262]. Так, наприклад, у виступах Б.Обама знаходимо такі лексичні конструкції: *a massive blow for the economy, a bunch of debt*:

– *It would also be a massive blow for the economy, because we're not fully out of the recession yet. We all know young people who have gone to college, they've taken on a bunch of debt* [5].

У наведеному прикладі завдяки використанню метафори повстає важкий період випробувань для економіки країни (*a massive blow for the economy*), а також метафора підсилює значення проблеми, пов'язаної із отриманням позик для оплати навчання (*they've taken on a bunch of debt*), створюючи відповідний образ у свідомості аудиторії, і, певною мірою, виконує функцію афектації, яка вдало поєднується із мнемонічною функцією. Завдяки такому поєднанню метафора сприяє кращому запам'ятовуванню інформації, а образу, який вона створює, є характерна емоційно-оцінна природа. Метафори відстані використовуються для опису певних явищ з точки зору минулого чи майбутнього або в певних територіальних рамках:

– *...they are working in sending a message to Iran that it needs to take a different path if it wants to rejoin the international community* [6].

– *... the spirit that has lifted this country from the depths of despair to the great heights of hope* [7].

В даних прикладах метафори вказують на необхідність змін та пошуків інших шляхів ведення політичної гри, а також створюється ефект порівняння теперішньої складної економічної ситуації в країні з попередньою. Метафори виконують емоційно-оцінну функцію, виступають вдалим засобом впливу на аудиторію, тим самим викликають емоційно-оцінну реакцію адресата мовлення. Метафора субординації особливо характерна для диктаторського суспільства. Вона, як правило, вказує на те, що адресати промови не можуть змінити ситуацію, тому що існує непорушна встановлена зверху централізована ієрархічна система суспільного устрою та державного управління. У промовах та зверненнях Барака Обами досить часто спостерігається використання метафор субординації: *to fight for a job; weight in international affairs; the financial crisis hit; to create a climate*, які мають демократичне спрямування і є закликами до боротьби із загрозами економічної кризи та демократії. Окрім того, вони орієнтовані на захист свободи як одного із ключових понять серед цінностей американського народу, і, певним чином, виконують конспіруючу функцію, яка дозволяє засекречувати прямий зміст та сенс повідомлення, приховувати імена та будь-які власні назви. Метафори вибору – це знову ж таки метафори демократії. Вони використовуються політиками для того, щоб показати виборцям наявність альтернативи:

– *... instead of it coming out of your paycheck, it would be going into your pocket;*

– *... put a lot of money back in the hands of business and in the hands of individuals* [5].

Вищезазначені метафори є домінуючі в промовах політика і створюють уявлення, що економічний добробут громадян, а також майбутнє держави, завжди знаходиться в руках самих громадян, і що їх свідомий вибір допомагає у встановленні демократичних ідеалів та засад, що стануть запорукою успіху та економічного зростання їх держави. Цей вид мета-

фори безпосередньо пов'язаний із пошуком та альтернативою, а значить і з правильним вибором. Представлені метафори виконують інформативну функцію, для якої є характерною передача цілісності та панорамності образу за допомогою метафори. Така панорамність образу спирається на його зорову природу, змушує по-новому поглянути на стан речей. Ще однією особливістю у промовах Б. Обама є використання метафор, що містять елементи або ж цілі лексичні конструкції з військовими термінами або конструкціями, що мають військове семантичне забарвлення з ознаками метафоричності на позначення явищ суспільного та політичного життя: *a season of homecomings; take off the uniform and become veterans; veterans are armed with the skills, discipline, and leadership; to attack the defining challenge of our time; a contest of egos; to fight for a roof over the heads*. Такий вид метафори є досить часто вживаним в промовах та зверненнях президента, і це обумовлюється військовою операцією США в Іраку. Окрім того, Барак Обама у своїх політичних промовах неодноразово використовує спортивні метафори, які створюють враження гри та командного, згуртованого духу довкола поставленого завдання, наприклад: *who wins and loses in Washington*;

to deliver a win for the American people; they've been a responsible player; leaders of economic team. Дані метафори створюють враження гри, позбавляють ситуацію серйозності, вказують на переможців та тих, хто зазнав поразки. Наведені лексеми роблять інформацію емоційно забарвленою, внаслідок чого вона легше сприймається адресатом як зрозумілий і знайомий варіант, позаяк політика, справді нагадує спортивні ігри, перегони, а політичні діячі є подібними до учасників цих змагань. Певним чином такі метафори виконують ігрову функцію, завдяки якій, важлива інформація може передаватися в ігровій формі.

Отже, метафора, ретранслюючи властивості та ознаки предметів реального життя на політичні явища, створює у свідомості людей образи та конструкти, які стають шаблонами у їхніх політичних поглядах, поведінці. Образність та метафоричність висловлювань Барака Обама під час публічних виступів та звернень створює дружню атмосферу, сприяє осмисленню серйозних тем, трактує глобальні процеси простою мовою, яка апелює до емоцій та відчуттів аудиторії. Такий підхід є досить ефективним у політиці і є перспективним напрямком подальших лінгвістичних досліджень.

Література:

1. Глазунова О. І. Логіка метафоричних перетворень / О. І. Глазунова. – СПб., 2000.
2. Федатов Л. Н. Соціологія масової комунікації / Л. Н. Федатов. – К. : Наукова думка, 2003. – 289 с.
3. Фрумкіна Р. М. Психолінгвістика / Р. М. Фрумкіна. – М. : Academia, 2001. – 320 с.
4. Зарецкая Е. Н. Риторика. Теория и практика речевой коммуникации / Е. Н. Зарецкая. – Санкт-Петербург, 1998. – 345 с.
5. Remarks by the President on the American Jobs Act. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/11/30/remarks-president-american-jobs-act>
6. Remarks by President Obama and Prime Minister Thorning-Schmidt of Denmark after a Bilateral Meeting. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/02/24/remarks-president-obama-and-prime-minister-thorning-schmidt-denmark-after>
7. The New York Times. Transcript of President Obama's Election Night Speech. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.nytimes.com/2012/11/07/us/politics/transcript-of-president-obamas-election-night-speech.html?pagewanted=all>